

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 25 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงานการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทั่วถึงและเพียงพอ โดยนัยของมาตราดังกล่าวต้องการให้สังคมไทยมีโครงสร้างพื้นฐานที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ของบุคคลในรูปของแหล่งเรียนรู้ที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย กว้างขวาง และมีมากพอที่จะเกิดการเรียนรู้ไม่ว่าการเรียนรู้นั้นเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาในรูปแบบใด ๆ ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ก็ต้องมีแหล่งที่ช่วยให้การเรียนรู้ได้มากกว่าขอบเขตในโรงเรียน ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ได้กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งเรียนรู้的其他 กระทรวงศึกษาธิการ (2552: ออนไลน์) นโยบายที่ 5 ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561: 7) การมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายนั้น นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้ครูได้นำแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษามาใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่เน้นการจัดการศึกษาตามสภาพจริง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้คู่คุณธรรม สร้างจิตสำนึกรักโรงเรียน สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ โดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และยังเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเองหรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ มณีรัตน์ ปานจันทร์ (2553: 10) ได้กล่าวถึง หลักการจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ต้องมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และขอบเขตที่ชัดเจน โดยโรงเรียนจะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แหล่งเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้มีการเรียนรู้

อย่างต่อเนื่อง และตลอดชีวิต การส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การศึกษาในระบบเพียงประการเดียวคงไม่เพียงพอ และไม่สามารถทำให้ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงการศึกษาได้ทั้งหมด การเรียนรู้จึงไม่จำกัดแต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น บุคคลสามารถเข้าศึกษาค้นคว้าข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และศาสตร์แขนงต่าง ๆ ได้ตามความสนใจจากแหล่งเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเติมเต็มการศึกษาและเป็นการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี คุณค่าสำคัญอย่างหนึ่งของแหล่งเรียนรู้ คือ ห้องเรียนธรรมชาติที่มีขึ้นจริงเป็นแหล่งรวบรวมของความรู้ศาสตร์ต่าง ๆ มากมายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติโดยผู้เรียนในสภาพแวดล้อมจริง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะองค์กรหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน การดำเนินการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่แบบชาวบ้านสู่การป้อนโคก หนอง นา ทำนา โดยนำโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” เข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีด้านการเกษตร อีกทั้งได้นำหลักคิดการจัดการเรียนรู้แบบปูทะเลย์มหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นด้านการศึกษาควบคู่กับคุณธรรม ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้ นำมาเป็นหลักคิดการบริหารจัดการโครงการ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เล็งเห็นความสำคัญในการปลูกฝังให้เยาวชนได้ สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายพัฒนาผู้เรียน 4 ข้อ คือ เป็นคนดี มีระเบียบวินัย พึ่งพาตนเองได้ เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และกตัญญูกตเวที สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564: ออนไลน์) ในการนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้พิจารณาคัดเลือกสถานศึกษานำร่องโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ซึ่งโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม เป็นโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นสถานศึกษานำร่องโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ระยะที่ 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564: ออนไลน์)

โครงการพระราชทานอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” เกิดขึ้นจากงานการประชุม โครงการพระราชทานอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ณ ห้องประชุมศูนย์อำนวยการใหญ่จิตอาสาพระราชทาน โดยรายละเอียดสรุปได้ดังนี้ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10

ทรงพระราชทานชื่อโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง” แนวทางพระราชทาน มุ่งเน้นให้ทุกคนได้เห็นปัญหากับสภาพที่เกิดขึ้นได้ตระหนักว่า ปัญหานี้ใหญ่มาก ๆ คือ เป็นเรื่องความอยู่รอดของชาติ บ้านเมืองและทุกคน ถ้าเข้าใจ เข้าถึง และร่วมมือกันทำ ร่วมมือกันพัฒนา โดยเริ่มจากพัฒนาตนก่อน ทุกคนก็จะเป็นฮีโร่ของตนเองและของจังหวัด ของลุ่มน้ำ ของประเทศชาติต่อไป สิ่งที่สำคัญ คือ การให้ทุกคนได้เรียนรู้แนวพระราชดำริ เพื่อความสุขในชีวิตและทุกขั้นตอนสามารถเรียนรู้ได้ตลอด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 พระราชทานภาพวาดการ์ตูนลายฝีพระหัตถ์ คือ อารยเกษตร เป็นการสืบสาน (อนุรักษ์ continuing) รักษา (อนุรักษ์ sustainable) ต่อยอด (อภิวัฒน์ development) Continuing Sustainable Development สอดรับกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ซึ่งจะเป็นต้นแบบตัวอย่างของความสำเร็จทั้งทางด้านรูปธรรม และนามธรรม โดยน้อมนำองค์ความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ ตลอดจนคุณธรรม จากการได้ลงมือลงใจศึกษาและปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดผล หลักการและเหตุผล รูปธรรม คือ อารยเกษตรการประยุกต์ทฤษฎีใหม่แบบ โคก หนอง นา สืบสาน รักษา และต่อยอดภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการประยุกต์ทฤษฎีใหม่แบบชาวบ้าน ปันโคก ขุดหนอง ทำนา เป็นการสร้างต้นแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ขนาดเล็ก สามารถดำเนินการได้ในทุกเงื่อนไขของพื้นที่ นามธรรม คือ กระบวนการเรียนรู้จากปัญหาท้องถิ่น ศึกษาทฤษฎีใหม่ ลงมือปฏิบัติ การแก้ไขปัญหา ขยายผลกับชุมชน เครือข่าย มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพื้นฐานแนวความคิด ฝึกวินัย ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหาจริงในท้องถิ่น ส่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลในมิติต่าง ๆ ทางด้านการพึ่งพาตนเอง มีความกตัญญู การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาทางปัญญา เป็นที่พึ่งของชุมชนได้ อย่างมั่นคงและยั่งยืน วัตถุประสงค์ สร้างเสริมวิชาการ วิชาชีพและวิชาชีพ โดยมีความรู้และคุณธรรม เป็นคนดี มีระเบียบ วินัย รับผิดชอบตัวเองได้ พึ่งพาตัวเองได้ เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวม มีความกตัญญูท่เวที มีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี การดำเนินงานโครงการ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือระยะที่ 1 ปีการศึกษา 2564 สถานศึกษานำร่องในระดับภูมิภาค 5 ภูมิภาค ๆ ละ 6 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 โรงเรียน ระยะที่ 2 ปีการศึกษา 2565 สถานศึกษานำร่องจังหวัด 77 จังหวัด รวมทั้งสิ้นจำนวน 144 โรงเรียน และระยะที่ 3 ปีการศึกษา 2566 สถานศึกษานำร่องสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาละ 1 แห่ง (ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา/ขยายโอกาส) รวมทั้งสิ้น จำนวน 245 โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) โรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดนครปฐม เป็นโรงเรียนหนึ่งที่จัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

บกพร่องทางสติปัญญาและพิการซ้อน ประเทอยู่ประจำและไป-กลับ ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม มีแนวทางและรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) เป็นต้นแบบในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม พุทธศักราช 2564 โดยมีการวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ และภาษาอังกฤษ รวมทั้งสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐมและศักยภาพของผู้เรียน โดยผู้เรียนในระดับชั้นอนุบาล-ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสองภาษา สำหรับเด็กหูหนวกตามแนวทางการศึกษาออลดอร์ฟ ซึ่งการศึกษาออลดอร์ฟเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวตามมนุษย์ปรัชญาเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมให้สามารถพัฒนามนุษย์ให้ได้ถึงส่วนลึกที่สุดของจิตใจ การเคลื่อนไหวตามปรัชญานี้ก่อให้เกิดการพัฒนาในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์เพื่อนำไปใช้ในโรงเรียน ชุมชนและสังคม ผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการจัดการเรียนการสอนตามรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติมที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม โดยมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูออกแบบและสร้างสื่อวัตกรรมการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน เมื่อจบการศึกษา ระดับชั้นพื้นฐานหรือศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐมยังมีการบูรณาการจัดการเรียนรู้ โดยทำการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน อีกทั้งยังมีการจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากองค์ความรู้ใกล้ตัวที่ยั่งยืนนำไปสู่การปฏิบัติจริงด้วยตนเอง สามารถนำความรู้ไปต่อยอดและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการทำนาตั้งแต่แรกเริ่ม เรียนรู้การเลี้ยงปลาในบ่อธรรมชาติ เรียนรู้การปลูกผักพืชผักสวนครัวเพื่อสุขภาพ ทั้งนี้การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามบริบทของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม ยังไม่สอดคล้องตามโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” โดยโรงเรียนยังต้องมีการจัดทำหลักสูตรอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนว

พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” พร้อมทั้งจัดทำแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐมเพิ่มเติมอีกด้วย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักและเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ จึงมีความประสงค์ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ หลักการ แนวคิด และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ โครงการ อารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โครงการ อารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม เพื่อทดลองใช้แหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม และเพื่อประเมินผลและปรับปรุงการใช้แหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและนำหลักการ แนวปฏิบัติจากการศึกษา เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้มาศึกษา สังเคราะห์ เพื่อกำหนดเป็นประเด็น ศึกษาองค์ประกอบ แนวปฏิบัติที่ส่งผลต่อกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดนครปฐม อันเป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ หลักการ แนวคิด และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

2. เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

3. เพื่อทดลองใช้แหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

4. เพื่อประเมินผลและปรับปรุงการใช้แหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

1.1 การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์จากผลการศึกษาความต้องการสภาพปัญหา หลักการ แนวคิด และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ จากกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย

- 1) ครู และบุคลากรโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม จำนวน 76 คน
- 2) ผู้เรียน โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม จำนวน 184 คน
- 3) ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม จำนวน 184 คน

1.2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนประเภทความพิการ จำนวน 9 คน

1.3 สนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 คน

2. โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

2.1 วิเคราะห์ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 8 ฐานการเรียนรู้ (โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม) ประกอบด้วย

- 1) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักสุขภาพ
- 2) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักแม่โพสพ
- 3) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักเห็ด
- 4) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักแม่ธรณี
- 5) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม มีไฟ

- 6) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักษ์น้ำ
- 7) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม ตามกสิกรรมธรรมชาติ
- 8) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม คันบ่อทองคำ

2.2 วิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

3. บริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

วิเคราะห์ผลการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน พื้นที่จำนวน 10 ไร่ 1 งาน 14 ตารางวา ประกอบด้วย บ่อปลา นาข้าว แปลงผัก บริเวณ โคน หนอง นา คอกหมู คอกแพะ เล้าไก่ เล้าเป็ด เล้าห่าน โดยใช้หลักสูตรอารยเกษตรเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้และการวัดผล และประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การทำให้แหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในสถานศึกษา เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถหาความรู้ และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

2. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม หมายถึง แหล่งที่รวมขององค์ความรู้ อันหลากหลาย พร้อมทั้งให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและ ชุมชน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนาน และมีความสนใจ ที่จะเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการได้คิดเองปฏิบัติเอง และสร้าง ความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทำให้ผู้เรียน ได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักสถานศึกษาของตนเอง

3. โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” หมายถึง โครงการที่ดำเนินกิจกรรมตามแนว พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง ” ประกอบด้วย 8 ฐาน การเรียนรู้ คือ 1) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักสุขภาพ 2) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักแม่โพสพ 3) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักเห็ด 4) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักแม่ธรณี 5) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม มีไฟ 6) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม รักษ์น้ำ 7) ฐานโสตศึกษา จังหวัดนครปฐม ตามกสิกรรมธรรมชาติ 8) ฐานโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม คันบ่อทองคำ โดยใช้แนวคิด แนวทางและคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

3.1 อารยเกษตร หมายถึง อารยเกษตรที่เป็นต้นแบบตัวอย่างของความสำเร็จทางด้านรูปธรรมและนามธรรม โดยน้อมนำองค์ความรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่จากการได้ร่วมมือ ร่วมใจศึกษา และนำมาปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดผลตามแนวทางพระราชทานอารยเกษตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3.2 สืบสาน หมายถึง การทำให้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาดำรงอยู่ หรือก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับ

3.3 รักษา หมายถึง เฝ้าระวังป้องกันมิให้วัฒนธรรมภูมิปัญญาถูกทำลายและดูแลให้วัฒนธรรมภูมิปัญญาทรงคุณค่าตลอดไป

3.4 ต่อยอด หมายถึง แบบตัวอย่างของความสำเร็จ ทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรม โดยน้อมนำองค์ความรู้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ ตลอดจนคุณธรรมจากการได้ลงมือลงใจศึกษาและปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดผล

3.5 ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่เป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ซึ่งพระราชทานให้แก่สังคมไทยในช่วงทศวรรษ โดยมีหลักคิดอยู่ที่การดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนและรัฐบาลให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความภูมิคุ้มกันสำหรับตัวที่ดีพอสมควร ต่อผลกระทบที่เกิดจากภายนอกและภายใน อีกทั้งต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของประชาชนคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และการดำเนินชีวิตด้วยความเพียรอย่างอดทน ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา ฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2550 พระองค์ทรงตรัสว่า การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญสำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมี พอกิน นั้นหมายความว่า อิ่ม खुตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว ต้องทอผ้าใส่เองอย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการขายได้ ในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้นักเศรษฐศาสตร์หลายท่านกล่าวว่าล้าสมัยจริง การจะตามสมัยคนอื่นเขาต้องการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียงเลยรู้สึกลัวว่าหุหุหุ แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีการผลิตให้พอเพียงได้ ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปทำให้

กลับไปเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้แค่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนส่วนใหญ่ก็จะใจร้อน เพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้ ตั้งแต่ทรงครองสิริราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. 2499 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรทั่วราชอาณาจักรเรื่อยมา ทอดพระเนตรสภาพภูมิอากาศ ฟ้า ดิน ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค ทรงแลเห็นทุกข์ยากแร้นแค้นของราษฎรด้วยพระองค์เอง จึงมีพระราชดำริพัฒนาองค์ความรู้เหล่านี้ขึ้นเป็นหลักปรัชญาได้อย่างสมบูรณ์ คือ เศรษฐกิจพอเพียง

3.6 โคก หมายถึง พื้นที่สูง โดยดินที่ขุดทำหนองน้ำนั้นให้นามาทำโคก ซึ่งบนโคกปลูก “ป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง” ตามแนวทางพระราชดำริ ปลูกพืช ผัก สวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทำให้พอกิน พอใช้ พอร่มเย็น เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน ก่อนเข้าสู่ขั้นก้าวหน้า คือ ทำบุญ ทำทานเก็บรักษา ค้าขายและเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย หรือปลูกที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

3.7 หนอง หมายถึง หนองน้ำหรือแหล่งน้ำ โดยขุดหนองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งหรือจำเป็น และเป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม (หลุมขนมครก) ขุด “คลองไส้ไก่” หรือคลองระบายน้ำรอบพื้นที่ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขุดให้คดเคี้ยวไปตามพื้นที่ เพื่อให้ น้ำกระจายเต็มพื้นที่ เพิ่มความชุ่มชื้น ลดพลังงานในการรดน้ำต้นไม้ ทำฝายทดน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่โดยรอบไม่มีการกักเก็บน้ำ น้ำจะหลากลงมายังหนองน้ำและคลองไส้ไก่ ให้ทำฝายทดน้ำเก็บไว้ใช้ยามหน้าแล้ง หรือพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ทั้งการขุดลอก หนอง คู คลอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง และเพิ่มการระบายน้ำยามน้ำหลาก

3.8 นา หมายถึง การบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ โดยพื้นที่นานั้นให้ปลูกข้าว พื้นบ้านเริ่มจากการฟื้นฟูดิน ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ยั่งยืน คั้นชีวิตเล็ก ๆ หรือจุลินทรีย์กลับคืนแผ่นดิน ใช้การควบคุมปริมาณน้ำในนาเพื่อคุมหญ้า ทำให้ปลอดภัยทั้งคนปลูก คนกิน โดยยกคันนาให้มีความสูงและกว้าง เพื่อใช้เป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม และปลูกพืชอาหารตามคันนา โคก หนอง นา โมเดลจึงเป็นการทำเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เป็นการสร้างและพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมของตนให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งผลิตอาหาร

4. บริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยมีหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม พุทธศักราช 2564 ที่มีการบูรณาการกับหลักสูตรอารยเกษตรเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการโดยมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายตามแนวทางโครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง”

5. **ผู้บริหารโรงเรียน** หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 4 คน

6. **ครู** หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

7. **ผู้เรียน** หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ศึกษาในโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม ตำบลวัดแค อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ปีการศึกษา 2564

8. **โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม** หมายถึง สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 2 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งแบบประจำ และแบบไป-กลับ ตั้งอยู่เลขที่ 69 หมู่ที่ 4 ตำบลวัดแค อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม ได้ทราบผลการศึกษาความต้องการ สภาพปัญหา หลักการ แนวคิด และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางโครงการ อารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

2. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐมได้แนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้ โครงการ อารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

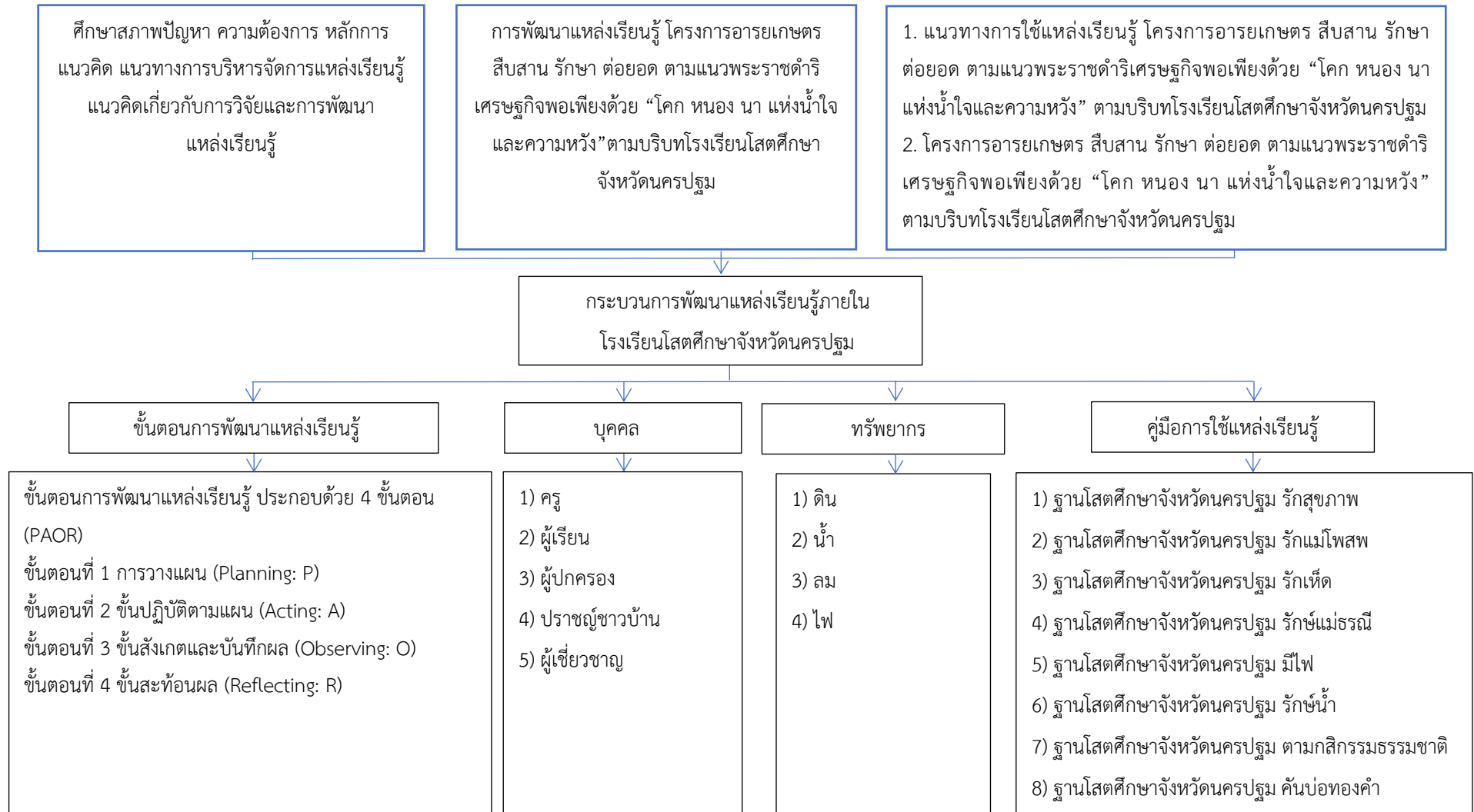
3. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐมมีแหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

4. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐมได้ทราบผลการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ โครงการ อารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนว พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยตามแนวคิดของเคมมิส และแม็ค แท็กการ์ด (Kemmis & Mc Taggart 1988 อ้างถึงใน ัญญา ธรรมโสภณ, 2563) ที่กำหนดขั้นตอนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จำนวน 4 ขั้นตอน (PAOR) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โครงการอารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วย
“โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” ตามบริบทโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้